

25. 3. 2026

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Novela § 196 trestního zákoníku: racionální korekce, nebo oslabení ochrany dítěte?

Novelizace § 196 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestního zákoníku (dále jen „TZ“), účinná od 1. 1. 2026 (zákon č. [270/2025](#) Sb.), představuje významný posun v koncepci trestněprávní ochrany vyživovací povinnosti. Dosavadní model, který kriminalizoval samotné dlouhodobé neplnění vyživovací povinnosti (po dobu delší než čtyři měsíce), je nahrazen konstrukcí podmiňující trestnost vznikem následku, konkrétně vydáním oprávněné osoby do nebezpečí nouze.

Tato změna vyvolává otázku, zda jde o krok směrem k systematické racionalizaci trestní represe, nebo o oslabení ochrany nezletilých.

Dosavadní koncepce: prevence prostřednictvím hrozby trestu

Znění § 196 TZ účinné do 31. 12. 2025 pracovalo se třemi skutkovými podstatami:

- základní nedbalostní forma (§ 196 odst. 1 TZ),
- úmyslné vyhýbání se plnění (§ 196 odst. 2 TZ),
- kvalifikovaná skutková podstata s následkem nebezpečí nouze (§ 196 odst. 3 TZ).

Trestnost byla založena již samotným dlouhodobým neplněním povinnosti (déle než čtyři měsíce). Intenzita zavinění určovala výši trestní sazby a vznik nebezpečí nouze představoval kvalifikační moment s přísnější sankcí.

Toto pojetí navazovalo na dlouhodobě ustálenou koncepci českého trestního práva, podle níž je vyživovací povinnost chápána jako zákonná, osobní a prioritní povinnost, mající přednost před ostatními závazky povinného. Její porušení bylo systémově vnímáno jako zvláště závažné, neboť typicky zasahuje ekonomicky závislou osobu, zpravidla nezletilé dítě. Trestní právo zde proto neplnilo pouze deklaratorní funkci, ale zejména funkci preventivně-nátlakovou, směřující k zajištění reálného plnění vyživovací povinnosti.

Praxe opakovaně ukazovala, že samotné zahájení trestního řízení představovalo účinný podnět k úhradě dlužného výživného. Významnou roli přitom sehrával institut účinné lítosti, který umožňoval zánik trestnosti při dodatečném splnění vyživovací povinnosti. Trestní právo tak v této oblasti fakticky fungovalo jako prostředek vynucení plnění, jenž doplňoval a v řadě případů i nahrazoval efektivitu civilních nástrojů vymáhání.

Nový model: trestní právo jako skutečné ultima ratio

Novelizované znění sjednocuje úpravu do jediné skutkové podstaty. Trestné je pouze takové neplnění zákonné vyživovací nebo zaopatřovací povinnosti, které:

- trvá déle než čtyři měsíce,
- je spácháno alespoň z nedbalosti,
- současně vydá oprávněnou osobu do nebezpečí nouze.

Trestní sazba je stanovena jednotně, a to odnětím svobody až na dvě léta.

Klíčovou změnou je eliminace tzv. varianty bez následku. Samotné dlouhodobé neplnění povinnosti již trestnost nezakládá.

Důvodová zpráva argumentuje zejména zásadou subsidiarity trestní represe. Trestní právo má být krajním prostředkem ochrany právem chráněných zájmů a má nastupovat pouze tam, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou dostatečné. Současně je poukazováno na vysokou recidivu, omezený resocializační efekt krátkodobých trestů a na skutečnost, že část případů měla spíše sociální než kriminální charakter.

Argumenty ve prospěch změny

Kriminalizace samotného neplnění vyživovací povinnosti bez současného vzniku reálného ohrožení výživy oprávněného nemusí vždy naplňovat materiální smysl trestní represe. Pokud jsou potřeby dítěte fakticky zajištěny druhým rodičem, nedochází bez dalšího k bezprostřednímu ohrožení dítěte, byť tím není dotčena samotná existence a závažnost porušení vyživovací povinnosti. Trestní zásah by proto měl být posuzován restriktivně, se zřetelem k zásadě subsidiarity trestní represe a principu ultima ratio.

Nová úprava vrací důraz na materiální stránku věci. Trestní právo chrání před skutečnou nouzí, nikoli před každým porušením vyživovací povinnosti.

Dalším relevantním aspektem je obtížnost rozlišování mezi úmyslným vyhýbáním se plnění a faktickou platební neschopností. Trestní právo není nástrojem řešení sociální chudoby. Pokud povinný objektivně nemá prostředky, represivní zásah zpravidla nevede k reálnému zlepšení situace oprávněného.

Dále je vhodné připomenout, že vyživovací povinnost je svou povahou primárně institutem rodinného práva. Je proto systematicky konzistentní, aby její porušení bylo nejprve řešeno prostředky civilního práva, zejména výkonem rozhodnutí či exekucí, a nikoli bez dalšího prostřednictvím trestněprávní sankce.

Rizika a sporné momenty

Současně však nelze přehlédnout potenciální problematické aspekty.

Trestní postih měl nesporný motivační účinek. Hrozba trestního řízení často vedla k rychlé úhradě dluhu, zatímco civilní nástroje bývají pomalejší a administrativně náročnější. Odstraněním varianty bez následku může být preventivní funkce oslabena.

Nová skutková podstata navíc klade důraz na prokázání následku - nebezpečí nouze. Jde o materiální kategorii, jejíž vymezení je nutně individuální a do určité míry abstraktní. Bude nezbytné zkoumat:

- celkovou ekonomickou situaci domácnosti,
- příjmy a majetkové poměry druhého rodiče,
- čerpání sociálních dávek,
- reálný rozsah potřeb dítěte.

Takové dokazování může být procesně náročné a může vést jak k prodloužení řízení, tak k vyšší míře interpretační nejistoty. Otevírá se tím legitimní odborná diskuse o hledání rovnováhy mezi ochranou dítěte, efektivitou vymáhání vyživovací povinnosti a principem osobní odpovědnosti rodiče.

Hodnocení nové koncepce z hlediska teorie a praxe

Z pohledu trestněprávní dogmatiky je nová koncepce vnitřně konzistentní se zásadou subsidiarity trestní represe a s pojetím trestního práva jako prostředku ochrany proti závažným zásahům do základních hodnot, zde proti reálnému ohrožení základních životních podmínek dítěte. Současně však přenáší větší tíhu na efektivitu a praktickou dostupnost civilních nástrojů vymáhání.

Nejde proto o otázku jednoduchého hodnotícího soudu ve schématu „správné“ či „nesprávné“ řešení. Rozhodující bude aplikační praxe. Bude-li nový model schopen zajistit dostatečnou a včasnou ochranu oprávněných osob a civilní mechanismy prokážou funkční vymahatelnost, může se jevit jako stabilní a systémově obhajitelný. Pokud by však vedl k oslabení faktické ochrany, zejména nezletilých dětí, lze očekávat, že se téma vrátí do roviny odborné i legislativní diskuse.

Závěrem lze shrnout, že novela § 196 trestního zákoníku nepředstavuje eliminaci trestnosti neplacení výživného, nýbrž její výrazné zúžení a materiální přesměrování. Trestní právo nadále reaguje na situace skutečné nouze, avšak rezignuje na postih samotného dlouhodobého neplnění bez konkrétního následku.

Praktický dopad této změny se projeví především v oblasti vymahatelnosti a v tom, zda systém jako celek dokáže zachovat účinnou ochranu dítěte při respektování zásady ultima ratio.

Mgr. Jana Hadová,
advokátka

[HSP & Partners advokátní kancelář s.r.o.](#)

Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: +420 734 363 336
e-mail: ak@akhsp.cz

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)